

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Калина Стефанова

за

доц. д-р Катерина Илкова,

факултет „Сценични изкуства“, катедра „Сценична реч“

за заемане на академичната длъжност **„професор“**

в професионално направление **Театрално изкуство и филмово**
научна специалност **Театрознание и театрално изкуство (Сценична реч)**

Доц. д-р Катерина Илкова е достоен представител на българската куклено-театрална школа. Школа, която в куклените среди по цял свят означава нещо много специфично. А именно: артистичен размах, който само на пръв поглед изглежда спонтанен изблик на оригинални хрумвания и идеи, а всъщност се основава на дълбоко премисляне на всяка стъпка по пътя към видимото сценично действие.

Като повечето ни изтъкнати куклари, доц. д-р Катерина Илкова има разностранен талант. Нейното професионално развитие досега е показно` на този тип творческа енциклопедичност. Тя е доказана актриса, режисьор, драматург, педагог. Нейни постановки и нейни пиеси се играят години наред – някои от тях повече от 10 години – у нас и в чужбина. Рецензиите на критиците и наградите ѝ, пак както у нас, така и по света, свидетелстват за високата оценка на труда ѝ. Методологическата ѝ работа се състои не само в написване на програми в НАТФИЗ, но и в създаване на спектакли, които се използват за образователни цели, както и в участието ѝ в инициативи с широка социална насоченост и конкретен фокус върху интеграцията на деца от проблемна семейна среда и утвърждаване на българска идентичност у деца от български произход в чужбина.

Приемственост, надграждане и дълбочинно осмисляне на творческите процеси са ключовите думи и фрази както за професионалния път на доц. д-р Илкова, така и за книгата ѝ „Тандемът или Как се създаваше първата методика за професионално обучение на куклени актьори“, представена като хабилитационен труд по настоящата процедура.

На първо място, книгата е продължение на търсенията на доц. д-р Илкова, започнати с доктората ѝ („В търсене на естетическо въздействие в кукления театър, чрез гласовоговорната характеристика на героите“, 2002) и продължени с труда, с който защитава доцентура през 2011 („Подготовка на гласа за характерност“), и монографията „И проговориха“ (2014).

„Той не беше кабинетен творец,“ пише доц. д-р Илкова за Атанас Илков, главният герой на „Тандемът“. Същото може да се каже и за главната героиня -Николина Георгиева. Както и за самата книга: това не е кабинетно изследване. И това е втората силна страна на представената монография. Защото творци от ранга на проф. Илков и проф. Георгиева, чиято работа промени лицето на нашия и на световния куклен театър, а чрез куклените възпитаници на ВИТИЗ, а по-късно НАТФИЗ, и лицето на драматичния ни театър, не заслужават за тях да се пише сухо и скучно. Тяхната работа, школата, която създадоха – която е и третият главен герой на книгата – заслужава, изисква, подобава ѝ само живо изследване. „Тандемът“ е едно животоописание както на двамата големи наши куклари, така и на техния метод на работа, на раждането на образованието ни по куклен театър, на развитието и осмислянето на невидимия процеса зад видимото на сцената.

Доц. д-р Илкова пише за статута на Илков като „творец-теоретик“. Бих си позволила да кажа, че той беше повече от това. Той беше философ на кукленото изкуство. Ако беше само теоретик, всички които и досега цитират съветите, препоръките, основните му насоки, щяха да бъдат в сянката му. Те продължиха напред, развиха се, развиват и школата му, тъкмо защото нейната основа е жива, а не застопорена в издигнати в догма дефиниции и постулати.

„Тандемът“ тръгва по стъпките на откритията на Илков и Георгиева, опитва се да установи и възстанови връзките между отделните етапи в създаването на методиката на професионалното ни обучение по куклен театър. Книгата може да бъде обвинена в лаконичност, но тя не е обстоятелствена, защото влиза в духа на своите герои, следва стила на Илков. „Той беше превърнал лаконизма в свое верую,“ пише доц. д-р Илкова. Той „предозираше лаконизма.“ Обемът, разбира се, никога не е гаранция за същност. Има толкова много изписани думи за театър, които, безкрили по рождение, така и не напускат кориците на книгите, които номинално съставят.

В „Тандемът“ доц. д-р Илкова успява да улови и да предаде на читателите най-важните брънки, стъпки, нива в осмислянето на куклено-театралния процес от Илков и Николина. Толкова фини, невидими израствания като: как „верните очи“ на Стаматов, техният учител,

прерастват във „водене на погледа”, как изреченото и помисленото слово са от еднакво значение като енергия и затова равностойно трябва да прераснат в сценично действие, как двете допирни точки на актьора до куклата – речта и ръката - се превръщат също в равностойно решаващи за оживяването ѝ чрез слово-жеста (в който словесното и физическото действие преливат едно в друго и се допълват)...

Особено важен е акцентът върху необходимостта от сътворяване на „релефно слово”. „... трябва винаги да играеш като пред чужденци – те не разбират какво казваш, но усещат релефа на словото и чрез него улавят образите,” – казва проф. Илков на авторката. Осмислянето и поднасянето на словото така, че да предизвиква в съзнанието на зрителя образи е един от най-впечатляващите аспекти в метода на работа на Илков, и съответно на куклената ни школа, защото е много актуален днес, когато образите са основна разменна монета на общуването.

„... никой не подозираше, че с този спектакъл на Ат. Илков и Н. Георгиева [Петя и вълкът” по С. Прокофиев] ще започне нова ера в европейското куклено изкуство,” пише Наталия Смирнова. „Че тази нова театрална ера много скоро ще повлияе върху развитието на кукленото кино, а след това и на другите културни сфери.... Спорът около приема на метафората с нейната откровена театралност и театърът на психологическата правда, като че е завършен.” В друга нейна публикация Смирнова продължава тази мисъл: „С появата на спектакъла „Петя и вълкът” встъпи в своите права нова театрална реалност, която в равни степени съдържа и похватите на метафоричния театър, и елементи на условно-психологическия театър. В него като че се синтезираха търсенията на миналото – доводите за новаторство са очевидни. Два предишни методи се съединяват, усилили най-доброто, което всеки от тях притежава, и образували трети, който... се оказва неизмеримо по-близък до съвременното съзнание...”

Позволявам си този дълъг цитат от рецензията на руската критичка, който доц. д-р Илкова привежда в пълнота, защото има отношение именно към тази забележителна, продължителна с пълна сила и днес, актуалност на метода на Илков и Георгиева, и на куклената ни школа. Цитатите на Смирнова са съответно от 1973 и 1983 г, а самият емблематичен спектакъл е от 1960 г.! Убедено мога да кажа, че с почти същите думи може да се опише единствената нова театрална реалност, която се роди в драматичния ни театър през последните 30 години – не случайно тъкмо от кукленици-възпитаници на ВИТИЗ, които вляха

релефното образно мислене в драмата, обогатиха театралния процес отвътре чрез спецификата на куклено-театралното мислене и поставиха образа - в класическия смисъл зрелището – редом с психологията на човека и на човешките взаимоотношения.

Това че „връща лентата” назад към онова, което може би е трамплина на днешния ни театър – не само куклен, а и драматичен – е голям плюс на книгата. Казвам „може би”, защото това е все още неизследвано от нашето театрознание, но съм убедена: по-точно е да се каже, че „де факто” нашата куклена школа е в основата на тази нова театрална реалност в драмата ни.

Без преувеличение мога да заявя, че проф. Илков е един от най-големите ми учители по театър. Опитът на доц.д-р Илкова да събере ненаписания му учебник, както и този на Николина Георгиева, е от голямо значение за нашия театър по принцип, за кукленото ни образование по специално, за осмислянето на процеса на създаване на театър, за театралната ни памет. Особено като се има пред вид времето, в което живеем – на разлитане не просто на хората един от друг, но на човека от същността му – т.е. от вродения ни усет за хармония и от паметта ни.

Ако книгата има недостатък, това е нейният отворен край. Но тази незавършеност е и сила, защото е отворена вратата към понататъшно осмисляне на философията на театъра, според Илков и Георгиева. Философия, която е доказала своята жизненост на сцената и у нас и в чужбина.

Доц. д-р Илкова кандидатства с необходимите за конкурса документи и всички изисквания за заемане на академичната длъжност са изпълнени. Като се имат пред вид нейните професионални качества и качества на хабилитационния труд, съм убедена, че напълно заслужено може да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „професор“ в професионално направление Филмово и театрално изкуство (Сценична реч).

Гласувам с ДА.

проф. д-р Калина Стефанова